

Mészáros Márta-életútinterjú

Készítette: Ignác Ádám

A beszélgetés helyszíne és időpontja: Budapest, 2017. május 16.

Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Ignác Ádám:

Elsősorban azért vagyunk itt, mert az *Eltávozott nap* és főként a *Szép lányok, ne sírjatok* című filmjét a hatvanas-hetvenes évek legfontosabb magyar zenés filmjei között tartják számon. De a beatzenével és más populáris zenei irányzatokkal foglalkozó más rendezőkéhez – Banovich Tamáshoz és Kovács Andrásához – hasonlóan az ön pályája sem ebben a korszakban kezdődött, hanem az ötvenes évek elején. Ráadásul, ha jól tudom, ön a Szovjetunióban, a VGIK-en¹ végezte a tanulmányait, ami azért elég markáns különbség a Budapesten tanuló és szocializálódó pályatársaihoz képest.

Mészáros Márta:

Budapesten nem vettek fel a főiskolára, mert nő akkoriban egyáltalán nem kerülhettek be erre a szakra. A Szovjetunióban is én voltam az első nő, aki elkezdhette a tanulmányait. Nyilván azért sikerült a felvételi, mert tudtam oroszul. Magyarországon is nagyon sok jó tanár volt akkoriban, akik már a háború előtt aktívak voltak. Major Tamás² oktatta például a filmrendezést. De 1949 után arra törekedtek, hogy a munkás- és paraszt származású gyerekeket vegyék fel. És tényleg, abban az időben nagyon sokan jöttek vidékről. A legismertebbek közülük Soós Imre³ és Horváth Teri⁴ voltak, de még Törőcsik⁵ is ebbe a körbe tartozott, sőt sok rendező is, például Kovács Andris,⁶ aki Erdélyből jött. Bacsó⁷ és Makk Károly⁸ is vidéki volt, utóbbi apjának vidéken volt mozija. Az ellenpélda épp Jancsó, aki színházrendező akart lenni, és nem vették fel elsőre. Úgy került át a főiskolára, hogy az Állami Népi Táncegyüttesnek volt egy iskolai tanfolyama vagy micsodája, ahova ő is járt. A lányokkal rendező szakon szóba se álltak, de voltak ösztöndíjak, és nagyon fontos volt politikailag, hogy menjenek magyar hallgatók a Szovjetunióba. A Szovjetunióba azonban nagyon kevés ember akart kimenni, s nem is elsősorban politikai okok miatt, hanem mert a nyelv nagyon nehéz. A magyar nyelv is nagyon nehéz és az orosz nyelv is nagyon nehéz. Attól féltek a jelentkezők, hogy évekig fognak a nyelvvel vesződni, és hát így is volt, nagyon nehezen tanultak. Nekem az volt a szerencsém, hogy én tudtam oroszul, hiszen a gyerekkorom egy részét Kirgíziában töltöttem.⁹ Ennek a felvételin is nagyon örültek, bár először, amikor mondtam a bizottságnak, hogy tudok oroszul, csak mosolyogtak, mert természetesen mindenki ezzel jött... Én viszont elszavaltam egy Puskin-verset, és akkor

¹ Всероссийский государственный институт кинематографии имени С. А. Герасимова. A szovjet (később orosz) állami filmakadémia bevett rövidítése.

² Major Tamás (1910–1986) Kossuth-díjas színész, rendező.

³ Soós Imre (1930–1957) Jászai-díjas színész.

⁴ Horváth Teri (1929–2009) Kossuth-díjas színész.

⁵ Törőcsik Mari (1935) Kossuth-díjas színész.

⁶ Kovács András (1925–2017) Kossuth-díjas filmrendező.

⁷ Bacsó Péter (1928–2009) Kossuth-díjas filmrendező.

⁸ Makk Károly (1925) Kossuth-díjas filmrendező, színész.

⁹ Apja, Mészáros László szobrászművész kiköltözése miatt gyermekéveit (1936–1946) Mészáros Márta a Szovjetunióban töltötte.

megnyugodtak. A Szovjet Főiskola az 1950-es években nagyon jó volt, mert még a háború előtti nagy tanárok tanítottak. Már öregek voltak, de nagyon felkészültek: Dovzsenko,¹⁰ Geraszimov¹¹ és mások, akik mind nagyszerű rendezők voltak és nagy tudású emberek.

Ignác Ádám:

Őket nem távolították el a hidegháborús időszakban ezek szerint?

Mészáros Márta:

Őket pont nem, de nagyon sokakat viszont igen.

Ignác Ádám:

Pontosan mettől meddig járt a szovjet főiskolára?

Mészáros Márta:

1950-től 1956-ig. A háború után nagy szegénység volt, még Moszkvában is, Moszkván kívül pedig lényegében jegyrendszer volt érvényben. Ahhoz, hogy az ember vegyen egy kenyeret, hajnalban kellett beállni a sorba. Nagyon nehéz évek voltak. Nekünk, diákoknak egy fokkal könnyebb dolgunk volt, mert nagyobb ösztöndíjat kaptunk a magyar államtól, úgyhogy éhezni nem éhezünk. A főiskolai büfében mindig lehetett meleg teát és virslit kapni. De visszatérve a tanárokra: tényleg mind nagyszerűek voltak. Ők csinálták meg a klasszikus orosz filmet a harmincas években. A főiskolán nagyon sok elméleti dolgot tanultunk. A szegénység miatt nem volt ugyanis filmfelvevő gép, de nyersanyag sem, úgyhogy többnyire elméletet tanultunk és nem gyakorlatot. Ma már első évtől kezdve kell fotózni és filmet csinálni. Nekünk is volt fotós feladatunk: etűdöket kellett kitalálni, és olyan színész kollégákkal dolgoztunk ezeken együtt, mint Bondarcsuk¹² és Csuhráj.¹³ Később ők nagy sztárok lettek, néhány évvel korábban viszont még a háborúban voltak katonák. Később csatlakozott ehhez a társasághoz Tarkovszkij¹⁴ is, aki már az új generáció tagja volt. Először csináltak olyan filmeket, mint amilyen Csuhráj filmje a kiskatonáról,¹⁵ amit bemutattak Cannes-ban is, és persze ott volt *Szállnak a darvak*,¹⁶ amely nagydíjat nyert. Ezek voltak azok a progresszív filmek, amelyek végre megmutatták, hogy a háború nemcsak győzelem volt, hanem nagyon sokan meg is haltak, az emberek pedig nagyon önfeláldozóan dolgoztak a háttérben. Ezek szerintem nagyon fontos alkotások.

Ignác Ádám:

Ez az időszak inkább a termelési és az ideológiai harcot megjelenítő filmekről ismert. Miként mutatkozott meg a nyomás a rendezőkön?

Mészáros Márta:

Én ezt nem nagyon éreztem. Az 1950-es években még nagyon a háború utáni hangulat uralkodott, kevés filmet forgattak, pénz sem nagyon volt. A hatvanas években már

¹⁰ Alekszandr Petrovics Dovzsenko (1894–1956) szovjet filmrendező.

¹¹ Szergej Geraszimov (1906–1985) szovjet filmrendező.

¹² Szergej Fjodorovics Bondarcsuk (1920–1994) szovjet filmrendező, színész.

¹³ Grigorij Naumovics Csuhráj (1921–2001) szovjet filmrendező.

¹⁴ Andrej Arszenyjevics Tarkovszkij (1932–1986) szovjet filmrendező.

¹⁵ Az itt emlegetett *Ballada a katonáról* című film már később, 1959-ben készült.

¹⁶ Mihail Kalatazov rendező filmje, amely 1958-ban Cannes-ban Arany Pálma-díjat is nyert.

készülhettek olyan filmek is, amelyekben egy lány „amerikai módra” beleszeret egy fiúba. Amikor én kint voltam, akkor főleg az előbb említett háborús filmek készültek, illetve a Sztálint dicsőítő, patetikus filmek. Például a *Berlin eleste*.¹⁷ Minden a győzelemről szólt, de arról már jóval kevesebb szó esett, hogy az egyszerű emberek az életüket adták hazájukért, és nagyon sokan pusztultak el, több mint 20 millióan. Sok mindent lehet mondani a rendszerről, sok szörnyűséget is, mert Gulág is volt, de az is igaz, hogy a háborút a nép nyerte meg. Engem a nép akkor kezdett el érdekelni. És meglepő módon Moszkvában amerikai filmeket is vetítettek, olyan klasszikusokat, mint Hitchcock, de Billy Wildert is ott láttam először.

Ignác Ádám:

Ez azért meglepő, mert azt gondolná az ember, hogy a hidegháborúnak ebben a feszült időszakában, az ötvenes évek elején olyan erős volt a Nyugat-ellenes hangulat, hogy a nyugati és főként amerikai filmek vetítését egyáltalán nem támogatták.

Mészáros Márta:

Nézze, amikor én 1950-ben odamentem, akkor még eléggé „langyos” volt a hangulat. Nem erre koncentráltak az emberek. Nagyon sok család, sőt, minden család sérült, és örültek, hogy végre nem öltek. Mint mondtam, a főiskolán a pénzhiány határozott meg mindent. De nagyon jó tanáraink voltak, akik nagyszerűen tanítottak. Úgy tanítottak képzőművészetet például, hogy Picasso, Salvador Dalí, Modigliani, Renoir neve is elhangzott. Mindenkiről szó esett.

Ignác Ádám:

És arról van információja, hogy ezzel párhuzamosan Magyarországon milyen volt a képzés? Hiszen mindenkit ismert az akkori generációból. Mik voltak a hasonlóságok, a különbségek, mennyiben határozta meg a hazai helyzetet a politika?

Mészáros Márta:

Én Jancsótól¹⁸ sokat tudtam. Akik a pesti főiskolára jártak: Kovács, Bacsó vagy Makk egy-két év múltán már tanárok lettek. Makk Karcsi azonnal megcsinálta a *Liliomfit*,¹⁹ szóval ő már klasszikus lett az első filmjével. Bacsó is csinált filmeket. Kovács volt a művészeti vezető a dramaturgián, és ő indította el Fábri,²⁰ illetve Máriássyt.²¹ A legjobb filmeket akkoriban csinálták, szóval nagyon érdekes vegyes iskola volt akkoriban. De Jancsó is azt mondta, hogy hiába volt Sztálin és Rákosi, és hiába volt minden agyonpolitizálva, hiába volt vasfüggöny és tudtuk azt, hogy a világ ketté van osztva, de a háborús tapasztalatok akkoriban túl közeliak voltak és ez határozott meg mindent. Elvtelenség például nem volt. Az emberek megtartották maguknak az eszméiket. Nem mindig mondták ki, mert féltek. De ugyanakkor ott volt a lelkiismeretfurdalás is a holokauszt miatt. Semmit nem beszéltek arról, hogy fél év alatt 600.000 zsidót vittek el, arról pláne nem, hogy a magyarok jelentették fel a zsidókat.

Oroszország egy nagy ország, nagy birodalom, amelynek egész más a pszichológiája. Én így látom legalábbis. A végtelen mérethez pedig számtalan emberfajta társul. Magyarországon van egy nagy Budapest, mint egy vízfejű gyerek, és van a vidék. És a

¹⁷ Mihail Csiaureli 1949-es filmje, amely a kései sztálinizmus egyik legismertebb alkotása.

¹⁸ Jancsó Miklós (1921–2014) Kossuth-díjas filmrendező, Mészáros Márta férje.

¹⁹ A film 1954-ben készült el.

²⁰ Fábri Zoltán (1917–1994) Kossuth-díjas filmrendező.

²¹ Máriássy Félix (1919–1985) Kossuth-díjas filmrendező.

vidékről senki nem tud semmit. Oroszországban viszont Szentpétervár, Moszkva, a hatalmas Szibéria és Vlagyivosztok. Másként működik a birodalom. Nagyívűbb az egész. Magát a kommunista eszmét nem szerettem és soha nem tettem magamévá, de ezt el kell ismerni. És azt is, hogy a liberális és gondolkodó ember az oroszoknál sokkal szívesebb és érdekesebb, mint Magyarországon. Úgyhogy pechünk van.

Ignác Ádám:

Azért az '56-os forradalom után a légkör itthon is megváltozott. Ekkor már ön is itthon volt, ugye?

Mészáros Márta:

Igen, de zűrös volt '56 is. A forradalom azonnal ellenforradalom lett. Nagyon sok embert letartóztattak, lelőttek, kivégeztek, majdnem egy millióan disszidáltak, szóval mire ez lecsillapodott, már a hatvanas években jártunk. És ekkor kezdődött el tulajdonképpen a konszolidáció.

Ignác Ádám:

Ennek a konszolidációnak – hogy rátérjünk a tulajdonképpeni tárgyunkra – pedig nagyon fontos eleme volt a szabadidő és a szórakozás jelenségeinek felértékelődése, ezzel összefüggésben pedig a nyugati populáris zenei irányzatok megjelenése Magyarországon.

Mészáros Márta:

Igen. Érdekes, hogy ez a kis ország ezzel a nagyon furcsa nyelvvel – ami nagy bezártságot jelent –, milyen tehetségeket tudott és tud máig felmutatni. Pláne akkoriban, a szocializmusban volt ez szembetűnő, amikor az emberek keveset utaztak, és németül is kevesen beszéltek. Ez a speciális nyelv nagyon hátráltatta a magyarokat, de a magyarok nagyon tehetségesek voltak a filmben és a zenében. A komolyzenében és szórakoztató zenében is. Az operett például világszám! Amikor Lengyelországban rendeztem egyszer a *Csárdáskirálynőt*, az egyik konzultáns azt mondta, hogy a világon három dolog megy minden percben (rádióban, tévében, stb.): Mozart, a Beatles és a *Csárdáskirálynő*.

Ignác Ádám:

Azt fel tudja idézni, hogy hol ismerkedett meg a beatzenével? Egyáltalán, milyen (más) populáris zenei műfajok érdekelték akkoriban?

Mészáros Márta:

Abszolút amatőr módon ismerkedtem meg a beatzenével. Mindig is csak érdeklődő voltam, nem voltam zenei szakértő. Halvány gőzöm sem volt arról, milyen stílusok léteztek. Hallásom sem volt. Emlékszem, amikor Szörényiék²² megnyerték a táncdalfesztivált a „*Csak még fáj, fáj, fáj*”²³ kezdetű dallal, az nekem mennyire tetszett. Én akkor találkoztam ezzel először. Aztán megkerestem őket, megnéztem egy koncertjüket is. Mondtam nekik, hogy csinálom az első filmemet, és megkértem őket, hogy írják meg hozzá a zenét. Örömmel elvállalták, és fel is léptek a filmben. Az első öt filmemhez aztán mindig ők írták a zenét. Nem azért kértem meg őket, mert komoly szándékom lett volna vele, nem zenés filmet

²² Ti. az Illés együttes.

²³ A dal címe: *Még fáj minden csók*.

akartam készíteni. Csak tetszett, amit játszanak, tetszett a pimaszságuk, tetszettek a fejek. Szörényit és Bródyt nagyon szeretem a mai napig, két csodálatos egyéniség.

Ignác Ádám:

Rá is térhetünk e ponton az *Eltávozott napra*. Ezt a filmet 1968-ban mutatták be. Ezt megelőzően csak egy olyan, igazán jelentős zenés film született, amely a beatzenét helyezi a középpontba: Banovich Tamás című alkotása. Láttá ezt a filmet? Ha igen, inspirálta-e e mű bármilyen szinten abban, hogy az Illés együttessel vagy egyáltalán a beatzene kérdésével foglalkozzon?

Mészáros Márta:

Banovich családi barátunk volt. Ő csinálta szerintem a díszletet az *Eltávozott naphoz*. De legalább tíz filmemnek csinálta a díszletet. Jancsóval is sokat dolgozott. De az *Ezek a fiatalok* nem inspirált, mert nem az a típus vagyok. Az én inspirációm a lét, ami körülvesz minket, vagy azok a dolgok, amiket észreveszek a világban: hogy az emberek hogyan élnek, hogy a nők és férfiak milyen viszonyban vannak egymással. Ez hat rám. Kifejezetten az életből vettem mindig az ötleteimet. Nálam soha nem volt olyan, hogy látok egy filmet, és olyat akarok rendezni én is, vagy látok egy színészt, és vele akarok dolgozni. Ez nem az én terepem. Az Illést is amiatt választottam, mert jóban lettünk. Együtt jártam velük a koncertekre, barátok voltunk, nagyon jó volt velük együtt lenni.

Ignác Ádám:

A korszak ifjúsági zenéjéhez Kovács Kati, az *Eltávozott nap* főszereplője is szorosan kapcsolódik. Ő hogyan került a képbe?

Mészáros Márta:

Láttam őt énekelni, és nagyon érdekesnek találtam a jelenséget. A többiek szépen éneklő szép nők voltak, Kati viszont kemény, felháborító, jópofa, magának való. Találkoztam vele, és mondtam neki, hogy örülnék, ha játszana a filmemben. Kicsit habozott, de elvállalta, és ragyogóan el is játszotta az *Eltávozott nap* főszerepét, még fesztiváldíjat is kapott érte. Beutaztuk a világot ezzel a filmmel. Voltunk Bécsben, Olaszországban, Párizsban, ahol kimondottan nagy sikere volt a filmnek. Egy évig ment az egyik párizsi moziban, úgyhogy nagyon bejött. Kati később több filmben is játszott, nem csak nálam, nagyon tehetséges volt. Bánja is most már, hogy nem ment ilyen pályára, pedig én nagyon mondtam neki, hogy menjen főiskolára.

Ignác Ádám:

Színészetet tanulni?

Mészáros Márta:

Igen. Nagyszerű színésznő lett volna. De ott a beszédtechnikát meg kell tanulni, mert az nagyon fontos, pláne, ha színházban akarsz játszani, akkor nagyon tudni kell technikailag használni a hangodat. Akkoriban a főiskola nagyon jó hely volt, jó tanárokkal. De Kati nagyon sokat énekelt. Ma már sokszor elmondja, hogy lehet, jobb lett volna, ha hallgat rám. A

másik hasonló színésznő a későbbi időkben Czinkóczi Zsuzsi,²⁴ akinek szintén mondtam, hogy menjen a főiskolára, mert nagyszerű tehetség volt. De ő sem ment végül oda.

Ignác Ádám:

Más filmjeire is igaz a női karakterek kiemelt jelentősége, ami újszerű volt az akkori magyar filmes világban, pláne, hogy – amint azt az elemzők kiemelik – a női főszereplők rendszerint nem intellektuális figurák, nem értelmiségiek; a társadalom valamilyen módon perifériára szoruló rétegei kerülnek általuk megjelenítésre.

Mészáros Márta:

Nem mindig, a *Naplókban*²⁵ például nem.

Ignác Ádám:

Ez igaz, de főleg az első időszakban, például az „árva lány” az *Eltávozott napban*, vagy a '68-as életérzést megtestesítő fiatalok a *Szép lányok, ne sírjatokban*, olyan figurák, akik tulajdonképpen ösztönösen reagálnak a világra. Mennyiben ért egyet ezzel az olvasattal például az *Eltávozott nap* esetében?

Mészáros Márta:

Nekem mindig szemet szűrt, hogy bár a Szovjetunió egy kemény, kommunista rendszerű ország volt, a nők valamennyire mégis szabadok és elismertek voltak. Az oroszok nem olyan konzervatívak ebből a szempontból, mint a magyarok. Magyarországon a nőkhöz való viszony szörnyű és a mai napig feudális jellegű. A nőknek sokkal kevesebb a fizetésük, a nőkkel mindig baj van. Büszke vagyok arra, hogy hosszú életem során egyetlen egy szerelmem sem volt magyar. Persze van egy szűk városi réteg, amelyik nem olyan, a művészek, filmesek, meg pár képzőművész, de összehasonlítva az oroszokkal, a lengyelekkel vagy franciákkal, akikkel leéltem az életem, a helyzet ránk nézve eléggé aggasztó.

Ignác Ádám:

És ezt akarta már akkoriban is valamilyen módon megjeleníteni?

Mészáros Márta:

Igen, mindig érzékeltem ezt a problémát. El akartam mondani, hogy a nők érdekesek, hogy őszinték, és hogy van egy sajátos világuk, amit tudomásul kell venni. Nekem mázlim volt, mert egy kicsit félték tőlem az orosz diplomám miatt, ráadásul Jancsó volt a férjem, és segítettük egymást. Mindig kaptam pénzt arra, hogy filmet csináljak. És remélem, hogy a pályám megnyitotta a lehetőségeket más nők előtt is, mert nagyon sok jó magyar rendezőnő van a mai napig. Mindig komolyan érdekelt, hogy a magyar nők miként élnek. És nagyon zavar, hogy van bennük egy nagy adag passzivitás, hogy hagyják magukat. Sokan hagyják magukat. Sok a válás, sok az erőszak. Sok dokumentumfilmet csináltam, és borzalmas családi helyzeteket, borzalmas életeteket láttam.

Ignác Ádám:

²⁴ Czinkóczi Zsuzsa (1967), színésznő.

²⁵ Itt Mészáros a *Napló szerelmeimnek, Napló gyermekeimnek, Napló apámnak, anyámnak* című, 1984-től forgatott filmjeire gondol.

Ehhez képest az ön filmjeiben a női karakterek gyakran öntudatosak, bátrak, pimaszak.

Mészáros Márta:

Igen, az ilyeneket kerestem, mert vannak erős nők, csak kevesen. És nem állnak ki magukért. A helyzet változatlan az ötvenes-hatvanas évek óta. Sőt rosszabbodott, mert a kommunistáknak még volt lelkiismeret furdalásuk.

Ignác Ádám:

Az *Eltávozott napban*, az árva lányt alakító Kovács Kati karaktere esetleg utal-e az „árva generációra”, vagyis a korszak ifjúságára, amely a lassan megváltozó feltételek mellett nehezen találja a helyét a szocialista kultúrában?

Mészáros Márta:

Ez már a maga dolga, hogy hova teszi, és hogy mit gondol róla. Én ilyenekben nem gondolkodom. Magában a történetben gondolkodom és a jelenségben...

Ignác Ádám:

Az Illés és Kovács Kati mégiscsak az új ifjúsági kultúrára reflektál, együtt és külön-külön is.

Mészáros Márta:

Ők valóban „harcosok” voltak. Nekem ez volt a fontos.

Ignác Ádám:

Érdeemes megjegyezni még, hogy az *Eltávozott nap* filmzenéjében ugyanakkor nem minden az Illés és Kovács Kati körül forog. Elhangzik ugyanis – igaz csak gramofonról – egy Karády Katalin által énekelt dal, a *Gyűlölöm a vadvirágos rétet*,²⁶ illetve később egy kocsmai jelenetben a rádióból szól *Szomorú vasárnap*.²⁷ Mintha mindkét dal markáns kulturális és generációs különbségeket ábrázolna. Ráadásul, miközben a filmben elhangzó beatzene nagyon is valóságos és „mai” muzsikának számított, e dalok a történet jelenében, a hatvanas évek Magyarországon némi magyarázatra szorulnak, hiszen Karády akkorra már hosszú ideje elhagyta az országot, és a zenéjét sem játszották, Seress Rezső pedig a vagyonából és hírnevéből kiforgatva élte utolsó éveit. Milyen rendezői döntés van e választások mögött? Volt-e esetleg, aki zenei téren segítette a film elkészültét, és javasolta e számokat?

Mészáros Márta:

Nem hiszem, hogy valaki segített, de nem emlékszem már. Én mindig nagyon szerettem Karádyt. Hogy mikor hallottam először, arra sem emlékszem, de nagyon régen. Nagy sztár volt ő, és kirívó jelenségnek tartottam a magyar viszonyok között, ezért mindig elolvastam, ha megjelent róla valami. Bátor nő volt, nagyon érdekes volt a hangja, biszexuális volt, és nem is tiltakozott ez ellen, amikor kiderült... szóval sok minden forradalmi volt benne, és amikor az egészség megunt, fogta magát és elment. Nagyon kemény nőnek tartottam és tartom.

²⁶ A dal az 1941-es *Egy tál lencse* című film betétdala volt.

²⁷ Seress Rezső világhírű dala 1956 után jelentősen veszített népszerűségéből Magyarországon. A szerző 1968-ban öngyilkos lett.

Ignác Ádám:

Ismerte őt?

Mészáros Márta:

Nem, nem ismertem személyesen. De amit olvastam és tudtam róla, az lenyűgözőt. Beszéltem azokkal az emberekkel, akik ismerték őt. Egy csepei proli lány volt, nagyon szabad, de nagyon magának való és milyen különös volt a hanghordozása. A Karády-jelenség „elkapta” a magyarokat, és ez a mai napig így van. Az a közös benne Bródyval és Szörényi Leventével, hogy mindhárman érdekes és makacs emberek.

Ignác Ádám:

Tehát, ha jól értem, Karády sem szimbolikusan van jelen a filmben, hanem amiatt, mert önnek tetszett, és szeretne volna belerakni.

Mészáros Márta:

Igen.

Ignác Ádám:

Nem sokkal az *Eltávozott nap* után készült el a *Holdudvar*, ami a mostani beszélgetés szempontjából talán amiatt érdemel említést, mert szintén egy akkori neves zenekar, az Olympia együttes néhány tagja szerepel benne, és Kovács Kati itt is megjelenik. Tudna pár szót mondani arról, hogy az Olympia együttes tagjai hogyan tűntek fel a horizonton?

Mészáros Márta:

Ez a film megtörtént esetet dolgoz fel: lezuhant egy magyar repülőgép Párizsban, és a gépen volt a kultuszminiszter. Megtetszett a történet. Törőcsik játszotta a főszerepet. De sajnos csupa borzalmakat írtak róla, utálták, alig akarták bemutatni.

Ignác Ádám:

Akkor ez a fogadtatás eléggé ellentétes azzal, amit az *Eltávozott nappal* kapcsolatban mondott, amelynek Magyarországon és külföldön is sikere volt.

Mészáros Márta:

Igen, Kati még díjat is kapott érte. De politikailag utálták a *Holdudvart*, pedig Törőcsik nagyszerű volt benne, és nagyon érdekes volt, mert a filmet a tudtom nélkül elvitték Cannes-ba, a rendezők hetére. Maguk a franciák kérték el, és ott díjat is kapott. De Magyarországon soha nem vetítették. Sőt máig nagyon ritkán vetítik.

Ignác Ádám:

És az Olympia együttes hogy került a képbe?

Mészáros Márta:

Úgy, hogy mindig nagyon tetszett nekem Charlie, a Charlie-jelenség, meg a rekedtes hang. Találkoztunk valahol, és mondtam neki, hogy jöjjön, szerepeljen a filmben. Igent mondott. Egyébként magát a címadó dalt, a *Holdudvart* Szörényi írta. Szerettem azt a számot.

Ignác Ádám:

Térjünk át arra a filmre, ami miatt a legtöbbet beszélnek önről a korszak populáris zenéjével kapcsolatban. Hogyan emlékszik vissza a *Szép lányok, ne sírjatok*ra?

Mészáros Márta:

Hát az a film be volt tiltva rendesen! Sőt Aczél²⁸ leállította, miközben még forgattuk. Leállította a forgatást és azt mondta, Szörényiek nem játszhatnak benne. Csak a zenéjük maradt meg, és az is csak Bacsó Péternek köszönhetően, aki stúdióvezető volt, és azt mondta, először menjen a film a mozikban, és csak utána mutatjuk meg Aczélnek.

Ignác Ádám:

És miután bemutatták, már az engedélyt is megkapta?

Mészáros Márta:

Nagyon leszúrták, és megint keveset ment. Pedig csak az első két hétben egy millióan nézték meg. Aztán levették a műsorról. Hivatalos körökben nagyon nem szerették ezt a filmet.

Ignác Ádám:

Megindokolták, hogy miért?

Mészáros Márta:

Azt mondták, hogy „ilyen ellenes, meg olyan ellenes”, és hogy az ifjúságot rossz színben tünteti fel. Közhelyek tömegei. Az az érdekes, hogy egy-két éve Angliából hívtak fel. Van ott egy zenei bizottság, amely Kelet-Európa legjobb akkori zenés filmjének találta a *Szép lányokat*.

Ignác Ádám:

Ez a film kétségtelenül fontos kordokumentum, mert a Kex együttes a mozivásznon egyedül itt szerepelt. De a „klasszikus” felállású Syrius együttest is csak Ausztráliában filmezték, Magyarországon tudomásom szerint egyedül az ön filmjében szerepeltek. Ön milyen megfontolásból állt ezek mögé a zenekarok mögé, amelyek nem tartoztak mainstreambe és a rockzene „intellektuális” irányát követték?

Mészáros Márta:

Nem érdekelt, és nem is tudtam arról, hogy ezek az együttesek kirívóak lennének. Amikor mondták nekem, hogy valami baj lehet belőle, ha őket szerepeltetem, akkor is úgy voltam vele, hogy „hát aztán, akkor baj lesz!”. Én ezekkel sosem foglalkoztam. Megnéztem a zenekarok listáját. A Syriust nem is ismertem, a Kexet pedig egyszer-kétszer hallottam.

Ignác Ádám:

Ezt a listát ki állította össze?

Mészáros Márta:

²⁸ Aczél György (1917–1991) a Kádár-korszak legfontosabb politikusainak és ideológusainak egyike, a művelődéspolitikai elsősorú irányítói között tartják számon.

Együtt állítottuk össze a stábbal. Kende²⁹ volt az operatőr, együtt kerestük a zenekarokat. Az volt a sztori, hogy egy lány, aki gyárban dolgozik és van egy vőlegénye (a zseniális Zala Márk játszotta). Szeretik a zenekarokat és járnak zenét hallgatni, de közben a lány beleszeret Balázsovits Lajosba,³⁰ aki nagyon szép fiú volt. E köré a történet köré szerveztük a zenekarokat, hogy illenek-e ide, mennek-e oda, attól függően, hogy gyárban megy-e a zene, vagy egy vidéki koncerten. Semmi speciális nem volt a választásban.

Ignác Ádám:

Ha csak az nem, hogy ezek a zenekarok nem sokkal a film után feloszlottak, átalakultak, a tagok elhagyták az országot...

Mészáros Márta:

Pedig tényleg csak arról szólt az egész, hogy nagyon helyesek voltak, nagyon tetszettek a számaik. De Aczél elvtárs kikelt magából miattuk. Ki is kellett vágni pár dolgot, de nagyjából a film egésze meg lett mentve, hála Bacsó Péternek, aki nagyszerű stúdióvezető volt, és nagyon értett a zenéhez, volt érzékenysége erre a zenére. Ő maga is nagyon sok dalt szerzett, és nagyon szép dalokat írt egy híres zeneszerzőnek...

Ignác Ádám:

Fényes Szabolcsra³¹ gondol?

Mészáros Márta:

Igen. Péter nagyon jó szövegeket írt. Úgyhogy segített is nekem ilyen kérdésekben. Nagyon jóban voltunk, és eléggé hiányzik ebből a szétesett szakmából. Nagyon rendes pasi volt. Nagyon tudott harcolni a szakmáért, sok minden jót tett.

Ignác Ádám:

Említette, hogy az első filmjei mindegyikéhez az Illés írta a zenét. Hogyan szakadt meg velük a kapcsolat, ez az együttműködés? Illetve a zenés filmek miért szorultak az ön pályáján később háttérbe?

Mészáros Márta:

Nem csináltam én zenés filmeket, legalábbis én nem tekintek úgy rájuk. Csak egy zenés filmem volt, a *Szép lányok, ne sírjatok*. Amúgy úgy alakult, hogy már nagyon utáltam ezt a bezártságot itt, és miután Franciaországban nagy sikerem volt, és minden filmemet megvették, sokat jártam Párizsba. Elkezdtem koprodukciókat csinálni franciákkal; dolgoztam például Isabelle Hupperttel is.³² Később aztán úgy alakult a családi életem, hogy Jancsó elment Olaszországba dolgozni, s ott lett egy kapcsolata, én pedig elmentem Lengyelországba dolgozni, s nekem is lett egy kapcsolatom. Lengyelországot nagyon megszerettem. Krakkó fantasztikus hely volt egy művész számára, csodálatos színház, színdarabok, Andrzej Wajda³³

²⁹ Kende János (1941) Kossuth-díjas operatőr.

³⁰ Balázsovits Lajos (1946) színész, rendező.

³¹ Fényes Szabolcs (1912–1986) zeneszerző, a magyar populáris zene történetének egyik legnagyobb hatású szerzője.

³² Isabelle Huppert (1953) francia színésznő.

³³ Andrzej Wajda (1926–2016) Oscar-díjas lengyel filmrendező.

is ott dolgozott, de rengeteg más nagyszerű rendező is. Ott maradtam, és magam mögött hagytam a korábbi dolgaimat.